

Korarámai település és partvédelem maradványai Budaújlak déli részén

(Budapest, III. ker., Árpád fejedelem útja 26-28. – Zsigmond tér 5-7., Hrsz.: 14581)

Budaújlak déli részén az utóbbi években jelentős mértékben megsokszorozódott az építkezések száma. A beruházásoknak köszönhetően a Lajos utca mentén is több telken végezhattünk feltárásokat, ennek következtében egyre pontosabb ismeretekkel rendelkezünk egy szűkebb terület topográfiájáról, követni tudjuk településszerkezetének változásait az évszázadok folyamán. (Összefoglalóan a környéken végzett feltárásokról: FACSÁDY 1996, FACSÁDY 1998, FACSÁDY 1999)

Az idei évben a Lajos utca-Árpád fejedelem útja közötti beépítetlen területen, a korabeli Duna part közvetlen közelében, ugyancsak egy építkezést megelőzően kerülhetett sor kutatásra. A lakásokat és irodákat is magába foglaló épület alá több emeletnyi mélygarázst terveztek, így a telek teljes terjedelmében minden régészeti és geológiai maradvány gyors pusztulásra volt ítélve. A feltárás munkáját, a kultúrréteg várható mélységeinek ismereté-

Early Roman settlement and remains of bank defence in the southern part of Budaújlak

(Budapest III, 26-28 Árpád fejedelem Road – 5-7 Zsigmond Square, Lot reg. no.: 14581)

The number of construction works have significantly increased in the southern part of Budaújlak over the last few years. Owing to these investments, we have been able to conduct excavations in several lots along Lajos Street. In consequence, we have acquired more exact information concerning the cultural topography of the area. We are also able to follow changes in the settlement structure throughout past centuries. (Summaries on the excavations in the area: FACSÁDY 1996, FACSÁDY 1998, FACSÁDY 1999)

This year, the empty lot between Lajos Street and Árpád fejedelem Road could be excavated prior to construction, an area that is located in the close vicinity of the former Danube bank. A deep parking lot with several levels was planned under the building of flats and offices, so all the archaeological and geological remains were doomed to certain destruction. The excavations could be started only on January 10,

ben, biztonságtechnikai okokból csak a résfalazás elkészülte után tudtuk megkezdeni, 2000. január 10-én. A megfigyelések teljességét csökkentette, hogy a résfalazás technológiája miatt a felső, újkori – és talán késő középkori – rétegek erősen sérültek, helyenként teljes mértékben elpusztultak. A téli feltárást a beruházó által biztosított körülmények – hőlégbefúvással melegített, villanyvilágítással felszerelt nagyméretű sátrak felállítása – tették lehetővé és hatékonyvá. A körülbelül 3000 négyzetméter nagyságú terület feltáráására 4 hónap áll rendelkezésünkre, így átlagosan 50-60 emberrel kellett dolgoznunk. Célünk a településszerkezeti változások megfigyelése mellett egy minél teljesebb geológiai, geomorfológiai metszet készítése volt, tekintve, hogy a modern város beépítettsége egyelőre hasonló megfigyelésre nem ad több lehetőséget. Munkánkat a reményeink szerint sűrűbben lakott nyugati oldalon kezdve haladtunk a hajdani Duna part felé. A felületi bontások mellett a teljes lelőhelyen keresztül észak-déli és kelet-nyugati irányban is készítettünk több metszetet.

Megfigyeléseink szerint területünk egyrészt erősen lejtett kelet felé, másrészt felszíne a Duna medrével párhuzamosan enyhén tagolt,

2000 since we had to wait for the construction of a retaining wall for the sake of security. The complexity of observations was diminished by the fact that due to the construction technology of the retaining wall, the upper layers from the Modern Period and maybe also the Late Middle Ages were destroyed or badly disturbed. The winter excavations were enabled and facilitated by conditions provided by the investor: large tents supplied with hot-air heating and electric light. We had four months to unearth a surface of about 3000 square metres, so we had to employ 50-60 laborers and workers on average. The aim was, in addition to making observations on the settlement structure, to prepare the most complete geological and geomorphological section possible, since the densely built-in city has not yet offered another such situation. We started work in the western part of the area where the densest population was expected, and carried on towards the one-time Danube bank. Beside clearing the surface, several sections were made across the whole surface in north – south and east – west directions.

It could be observed that the area steeply sloped towards the east while the surface, which was some-

észak-déli lejtésű volt. Lelőhelyünk a Duna jobb parti mederszakaszában, az alsó és a felső ártér peremén helyezkedik el. A keleti, Duna felőli oldalon vastag, üledékes, sok szerves anyagot tartalmazó réteget bontottunk ki. A leelőhely nyugati oldalán a rétegek erőteljes eróziós tevékenység nyomait mutatták. A Duna árterületében, a feltárt településnyomok közvetlen közelében időszakos hévizes feltörések nyomait dokumentáltuk, jelentős mennyiségben.

A legkorábbi település nyomait a felső ártér peremén tártuk fel. Ebből a korszakból a partvonallal párhuzamosan, 5 darab kemencés verem-épület és több gödörobjektum maradt ránk. Az épületek egymáshoz közel, csaknem azonos tájolásban helyezkedtek el, szuperpozíció nélkül. 4x3, 4x4 méter alapterületűek, sarkuk lekerekített, pontos építészeti szerkezetet nem lehetett megfigyelni. Az épületek mélysége változó volt a korabeli felszín változatosága miatt, az egészen sekélytől az egy métert is meghaladóig. A kemencéket általában az épület északi oldalába vágták bele, egy-egy ház esetében pedig a nyugati oldalon, illetve a délkeleti sarokban tártunk fel egyet-egyét. A legnagyobb, 6x5 méter alapterületű épület északi oldalán, egymás mellett párhuzamosan kiképzett, azonos tűzterű, a töb-

what segmented parallel to the bed of the Danube, also sloped from the north to the south. The site is situated on the right side of the bed of the Danube at the edge of the lower and the upper floodplains. A thick deposit, rich in organic materials, was unearthed on the eastern side facing the Danube. On the western side of the site, the stratigraphic sequence displayed traces of heavy erosional activity. Many signs of intermittent hot water spring activity could be documented in the floodplain of the Danube close to the unearthed settlement traces.

Traces of the earliest settlement were unearthed at the edge of the upper floodplain. From this period came five pit houses with ovens and several pit features lying parallel to the bank. The buildings stood close to each other with approximately the same orientation, without overlapping. The floor surfaces measured 4 x 3 and 4 x 4 m with rounded corners. The exact construction structure could not be observed. The depth of the buildings varied due to the different levels of the contemporary ground, some were very shallow while others surpassed one meter in depth. The ovens were usually cut into the northern side of the dwellings although in one case it was found

bi házban lévő egyes kemencékkel megegyező méretű, három tagból álló kemencebokor állt. Ugyanennek az épületnek a délkeleti sarkában még két külön álló, kisebb tűzhelyet bontottunk ki. Az épület rekonstrukciója bizonytalan, elhelyezkedése és a tűzhelyek mennyisége alapján műhelyre gondolhatunk. A település a kevés leletanyag alapján az 1. századra tehető. Egyes objektumok esetében a fokozatos feltöltődés figyelhető meg, az épületek többsége azonban faszenes, leletet tartalmazó réteggel lett betöltve. (1. kép, 2. kép)

Ebben az időben a terület funkciója megváltozik, a parti településrészt felhagyják, s a felső ártér peremén és a partoldalban két párhuzamos árkot alakítanak ki. Később az árkok mellé falakat emelnek, melyek 50-60 centiméter vastagságúak s csak szárazon rakott alapozásuk

on the western side of the house and in another in the southeastern corner. A cluster of three ovens was found on the northern side of the largest, 6 x 5 m house. They stood side by side, with parallel, identically built firing spaces, and were the same size as the single ovens in the remainder of the houses. Two more, independent small ovens were unearthed in the southeastern corner of the same building. The reconstruction of the building is uncertain although the position and the quantity of the ovens imply a workshop. Based on the few finds, the settlement can be dated from the AD 1st century. Some of the features seem to have been gradually filled in, although most of the buildings were filled in with a layer containing charcoal and finds. (Figs. 1., 2.)

At that time, the function of the region changed. The settlement

1. kép: Nerva érem elő és hátlapja / Fig. 1.: Obverse and reverse of a Nerva coin

legalja került elő. (3. kép, 4. kép) A felső, nyugatabbra lévő fal átvágja a település betemetett, felhagyott épületeit. A feltárt terület teljes hosszában tudtuk észak-déli irányban megfigyelni a falrendszert, elfordulás vagy hozzáépítés nélkül. Vastagságuk alapján nem lehettek gátfalak, terasz kiképzésének pedig egyéb nyoma nem volt.

A következő korszakban a falrendszert elplanírozták, mely így masszív partvonalat képezett. A Duna felőli oldalon a folyamatosan vízjárta részen kisebb öblök keletkeztek, melyben hordalékként idekerült és megüledett faágak, szőlővenyigék mellett római kori leletek (szárnyas fibula, csengettyű, ép mécses), (5. kép) valamint kikészített, összevarrt bőrlapok kerültek elő. A leletek mennyisége a hőforrások közelében nagyobb. A partmenti hőforrások igen aktívak lehetnek, az elszórt leletek alapján használták is azokat, a part mellett folyamatos településnek a római kor későbbi századaiban azonban nincs nyoma. A lelőhely talajviszonyai megváltoztak, valószínűleg az erózió következtében barna erdei talaj halmozódott fel a terület nyugati, magasabban fekvő részén. Ebből a rétegből jelentős mennyiségű későrómai érem került elő, településnyomok nélkül.

2. kép: Ép kerámia korsó az egyik ház bontásából

Fig. 2.: Entire clay jug from the clearing of one of the houses

zone on the bank was abandoned and two parallel trenches were dug along the side of the bank and at the edge of the upper floodplain. Later, 50-60 cm thick walls were raised along the trenches, of which only the very bottoms of their dry wall foundations have survived. (Figs. 3., 4.) The upper wall in the west intersected the buried, abandoned houses of the settlement. The wall structure could be observed through the whole length of the unearthed area. It did not turn and nothing joined it. These features are not thick enough to be dams and no other trace of

3. kép: Nyugati védőfal maradványa
 Fig. 3.: Remains of the western fortification wall

4. kép: A keletebbre lévő védőfal maradványa
 Fig. 4.: Remains of the fortification wall farther to the east

A hőforrásokat a későbbi korokban is kihasználták, erre utal egy hordóbéléses és egy kráter kiszélesítésével létrejött kút a feltárási terület északnyugati részében. Az újkorban a terület nyugati részén mészégető kemencék álltak, melyeknek csak az aljrésze maradt ránk. A Du-

embankment could be found.

In the next period, the wall system was levelled, creating a thick bank edge. Coves were created on the Danube bank where there was constant water flow. Here, the deposit contained washed in and settled tree branches, grape vines, finds from the Roman period (a winged fibula, a small bell, an entire lamp; Fig. 5.) and also tanned leather sheets sewn together. The number of the finds is higher close to the hot water springs. The hot water springs along the bank must have been very active and the scattered finds suggest that they were used, although

there are no traces of a continuous settlement in the later centuries of the Roman period. The soil conditions at the site changed: brown forest soil accumulated in the western, higher parts of the area probably as the result of erosion. A large number of late Roman coins were

na ebben a korban kelettebbre húzódtott, korábbi vízjárta öblében fák álltak.

R. Facsády Annamária
– Kárpáti Zoltán

Irodalom/References:

FACSÁDY 1996 – R. FACSÁDY A.: Kutatások az aquincumi katonai territorium déli részén: Budaújlak a római korban (Research on the southern part of the Aquincum military territorium: Budaújlak in the Roman Period) Aquincumi füzetek 2 Budapest (1996) 14-21.

FACSÁDY 1997 – R. FACSÁDY A.: Ipari emlékek az aquincumi katonaváros délnyugati részén (Industrial monuments in the southwestern section of the Military town) Aquincumi füzetek 3 Budapest (1997) 14-17.

FACSÁDY 1999 – R. FACSÁDY A.: Újabb temetőrészlet feltárása Budaújlak déli részén, (New excavations at the cemetery in the southern section of Budaújlak) Aquincumi füzetek 5 Budapest (1999) 20-25.

5. kép: Leletek a volt Duna mederből
Fig. 5.: Finds from the former bed of the Danube

recovered from this layer although there are no signs of a settlement.

The hot water springs were used in later periods as well. A well with a barrel filling built into a widened crater was found in the northwestern part of the excavation area. In the modern period, lime kilns stood in the western part of the area, the foundations of which were uncovered. At that time, the Danube shifted to the east so that trees stood in the former cove.

Annamária R. Facsády –
Zoltán Kárpáti